

Sygn. akt I ACa 1285/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Wiesława Kuberska (spraw.)
Sędziowie:	SA Anna Beniak SO del. Dariusz Limiera
Protokolant:	st. sekr. sądowy Katarzyna Olejniczak

po rozpoznaniu w dniu 23 maja 2014 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. S., I. S. i A. S.**

przeciwko **I. K.**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 11 czerwca 2013r. sygn. akt I C 1317/12

oddala apelację.

Sygn. akt I A Ca 1285/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 11 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu w sprawie z powództwa M. S., I. S. i A. S. przeciwko I. K. o uznanie czynności za bezskuteczną, uznał za bezskuteczną w stosunku do powodów umowę darowizny wszystkich udziałów: w zabudowanej nieruchomości położonej w K. o łącznym obszarze 6.62 ha, w niezabudowanej nieruchomości położonej w K. o łącznym obszarze 4,65 ha oraz w zabudowanej nieruchomości położonej w miejscowości M., gmina C., zawartą w dniu 21 lipca 2011 r. w Kancelarii Notarialnej w O. przed Notariuszem T. R. A Nr (...) – pomiędzy K. K. i I. K., w zakresie wynikającym z prawomocnych orzeczeń: Sądu Rejonowego w Gdyni o sygn. akt III RC 1341/02, Sądu Apelacyjnego w Gdańsku o sygn. akt I A Ca 621/10 i Sądu Okręgowego w Gdańsku II C 3646/07.

Ponadto Sąd I instancji zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 3.600 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Pozwany nie został obciążony kosztami sądowymi.

(wyrok – k. 103)

Powyższy wyrok zapadł na podstawie poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny podzielił w całości i przyjął za własne. Na podstawie powyższych ustaleń Sąd I instancji doszedł do wniosku, że zostały spełnione przesłanki przepisu art. 527 § 1 k.c., a tym samym powództwo zasługuje na uwzględnienie.

Sąd a quo stwierdził, że przedmiotem ochrony na gruncie art. 527 k.c. jest istniejąca i zaskarżalna w chwili wytoczenia powództwa, wierzytelność pieniężna, istniejąca zarówno w chwili dokonywania czynności krzywdzącej, jak i w momencie wytoczenia powództwa i powinna być zaskarżalna. Łączne zadłużenie K. K. wobec powodów z tytułu zobowiązań alimentacyjnych na dzień zamknięcia rozprawy przed Sądem Okręgowym wynosiło łącznie około 100.000 zł. Analizując dalej materiał dowodowy Sąd Okręgowy wskazał, że kolejną przesłanką niezbędną do wystąpienia ze skargą pauliańską jest dokonanie przez dłużnika z osobą trzecią czynności prawnej. Czynności te zostały dokonane z pokrzywdzeniem powodów, jako wierzycieli. Zgodnie z dyspozycją art. 527 § 2 k.c. czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Z punktu widzenia możliwości zaskarżenia czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli ustawodawca zrównuje czynności powodujące niewypłacalność dłużnika z tymi, które prowadzą do pogłębienia stanu jego niewypłacalności. Przyjmuje się, że akcję pauliańską uzasadnia każde powiększenie niewypłacalności, bez względu na jego rozmiar. Przy czym pomiędzy niewypłacalnością, a podjęciem przez dłużnika czynności prawnej musi zachodzić związek przyczynowy, czynność podjęta przez dłużnika musi być jedną z przyczyn powstałej niewypłacalności. Dla oceny tego związku przyczynowego właściwa jest chwila, w której wierzyciel wystąpił ze skargą. Niewypłacalność dłużnika musi istnieć, bowiem w tej chwili jak i w chwili orzekania przez Sąd o żądaniu wierzyciela uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną. W chwili zawierania zaskarżonej umowy, jak i w chwili obecnej dłużnik na skutek wyzbycia się udziałów w nieruchomościach stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był przed zawarciem umowy. Przedmiotowe udziały we własności nieruchomości były, bowiem jedynym majątkiem dłużnika. Egzekucja prowadzona przeciwko K. K. jest bezskuteczna.

Zdaniem Sądu I instancji pozwany, jako osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową albowiem doszło po jego stronie do przysporzenia majątkowego, będącego niejako zwierciadlanym odbiciem umniejszenia majątku dłużnika.

Odnośnie świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela Sąd Okręgowy wskazał na istnienie domniemania prawnego uregulowanego w art. 529 zd. 2 k.c., z którego wynika, że jeżeli dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny – co miało miejsce w tym przypadku – domniemywa się, iż działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. W ocenie tego Sądu K. K. miał świadomość istnienia niespłaconych należności alimentacyjnych.

Zdaniem Sądu I instancji została również spełniona ostanía przesłanka z art. 527 § 1 k.c., a mianowicie wiedza lub możliwość przy zachowaniu należytej staranności, dowiedzenia się przez osobę trzecią, że dłużnik dokonując czynności prawnej działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Wymagany przez ustawę zakres przedmiotowy wiedzy osoby trzeciej jest określony precyzyjnie. Wiedza ta ma obejmować fakt, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Od dawna w doktrynie przyjmuje się, że dla skuteczności akcji pauliańskiej wystarczy ocena, że przy dołożeniu należytej staranności osoba trzecia poznałaby towarzyszącą dłużnikowi świadomość pokrzywdzenia. Wymaganą od osoby trzeciej staranność należy określić uwzględniając okoliczności konkretnej sytuacji, w której osoba ta działała. Sąd a quo ocenił, że pozwany i dłużnik utrzymywali stałe kontakty rodzinne, pozwany musiał wiedzieć o sprawie rozwodowej brata oraz o tym, że brat odbywał karę pozbawienia wolności, a zatem pozwany mógł przy dołożeniu należytej staranności ocenić, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Niezależnie od tego pozwany i dłużnik są braćmi, a zatem osobami bliskimi w rozumieniu art. 527 § 3

k.c. i działa wobec nich domniemanie, że osoba bliska wobec dłużnika wiedziała, iż dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Ponadto Sąd I instancji lapidarnie wskazał na treść art. 528 k.c.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik procesu.

(uzasadnienie – k. 108 – 112)

Powyższy wyrok zaskarżył w całości pozwany, zarzucając orzeczeniu naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 527 k.c. i skutkiem tego przyjęcie, że zostały udowodnione przesłanki skargi paulińskiej.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa wraz z zasądzeniem kosztów procesu za obie instancje.

(apelacja – k. 118 – 120)

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o jej oddalenie.

(odpowiedź na apelację – k. 151)

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja jest bezzasadna.

Celem skargi paulińskiej jest jedynie wykazanie bezskuteczności czynności prawnej, a nie jej unieważnienie (które zawsze działa erga omnes), co jak zdaje się wynikać z treści apelacji, jest główną obawą pozwanego. Bezskuteczność czynności prawnej odnosi się tylko do konkretnej osoby i konkretnej wierzytelności. Konkretyzacja osoby wierzyciela, wobec którego czynność prawna zostaje uznana za bezskuteczną, wynika z faktu wytoczenia powództwa przez tę osobę, natomiast wskazanie wierzytelności musi nastąpić w samym żądaniu. Ochroną pauliańską objęta jest bowiem zawsze konkretna wierzytelność, stanowiąca przedmiot żądanej przez wierzyciela ochrony, a nie wszelkie bliżej nieoznaczone prawa powoda (wyrok SN z 27.11.2003r., III CKN 355/01, opubl. w LEX nr 359441). Tym samym pozwany oczywiście nadal jest właścicielem przedmiotowych udziałów w nieruchomościach darowanych mu przez K. K., tyle, że pozwany będzie miał obowiązek znosić egzekucję komorniczą z tych udziałów celem zaspokojenia wierzytelności powodów szczegółowo opisanych w sentencji wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu, ale tylko do wysokości wartości tych udziałów. Albowiem powodowie mogą z pierwszeństwem przed wierzycielami osoby trzeciej – pozwanego – dochodzić zaspokojenia z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika lub do niego nie weszły (art. 532 k.c.). Pozwany zgodnie z art. 533 k.c. może zwolnić się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzycieli – powodów – jeżeli zaspokoi ich do wysokości wartości darowanych udziałów albo wskaże im wystarczające do zaspokojenia mienie dłużnika.

Powództwo, co jest niewątpliwe, zostało oparte na treści art. 527 § 1 k.c., stanowiącego, że gdy wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Natomiast po myśli § 2 tego przepisu, czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeśli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Dla wykazania zasadności żądania ubezskutecznienia względem wierzyciela krzywdzącej czynności prawnej dłużnika, niezbędne jest wykazanie świadomości skutku tej czynności w postaci zubożenia dłużnika, w efekcie pokrzywdzenia wierzyciela zarówno po stronie samego dłużnika, jak i osoby trzeciej kontrahenta dłużnika.

Podstawową przesłanką zastosowania skargi pauliańskiej jest istnienie po stronie wierzyciela zaskarżalnej, a zatem i wymagalnej wierzytelności pieniężnej wobec osoby, która dokonała czynności prawnej objętej żądaniem (wyrok SN z 15.07.2007r., II CSK 452/06, opubl. w OSNC – ZD 2008/1/20). Precyzacja wierzytelności (obejmująca przynajmniej jej istnienie, tytuł prawny wierzytelności i wysokość) należy do wierzyciela, bowiem wierzyciel wyznacza w skardze z art. 527 k.c. przedmiot ochrony pauliańskiej. Natomiast przesłanką uznania czynności prawnej za bezskuteczną jest m.in. wykazanie, że przysługująca powodowi wobec określonego dłużnika wierzytelność jest realna i skonkretyzowana, a nie hipotetyczna. Jak wynika z treści apelacji, skarżący zaistnienia tej przesłanki nie kwestionuje, podobnie, jak i przesłanki pokrzywdzenia wierzycieli oraz świadomości dłużnika działania z pokrzywdzeniem wierzycieli. Niewątpliwie natomiast neguje wystąpienie stanu uzyskania przez siebie korzyści majątkowej oraz posiadanie własnej świadomości pokrzywdzenia wierzycieli.

Apelujący podnosi, że posiada i faktycznie prowadzi gospodarstwo po rodzicach już od 1974 r., najpierw, jako pomocniki, a potem, jako samodzielny gospodarz. Nikt z rodzeństwa, łącznie z pozwanym, mu w tym nie pomagał, a zatem sporządzenie aktu notarialnego w 2011 r. było tylko czystą formalnością i nie przyniosło mu żadnej korzyści. Nie kwestionując prawdziwości tych faktów i rozumiejąc stanowisko pozwanego, należy podkreślić, że nie może ono mieć znaczenia dla oceny zasadności powództwa. Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym sprawę w pełni podziela pogląd tutejszego Sądu wyrażony w wyroku z dnia 17 lipca 2013 r., w sprawie I A Ca 222/13 (LEX nr 1356563), że w art. 527 i n. k.c. nie chodzi o korzyść majątkową w sensie potocznym, utożsamianą np. z nabyciem rzeczy za cenę niższą od wartości tej rzeczy – w takim przypadku za „korzyść” uważa się różnicę między wartością rynkową rzeczy a zapłaconą ceną; czy też uzyskanie korzyści nieodpłatnie, przy czym wtedy cały przedmiot transakcji jest „korzyścią”.

Korzyścią majątkową w rozumieniu art. 527 k.c. jest nabycie przez osobę trzecią prawa majątkowego, przedstawiającego pewną wartość, przy czym drugorzędne znaczenie ma cena nabycia, na co także powołał się Sąd a quo. Korzyść majątkowa w rozumieniu powołanego przepisu obejmuje, więc przedmioty majątkowe, rzeczy oraz prawa majątkowe zbywalne. Do przyjęcia, iż osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, wystarczy wykazanie, że na podstawie czynności prawnej dłużnika nabyła ona rzecz lub prawo albo została zwolniona z obowiązku, co spowodowało zmianę w majątku dłużnika prowadzącą do pokrzywdzenia wierzycieli (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 grudnia 1999 r., sygn. I CKN 287/98, Lex nr 147253). Podobne poglądy reprezentują także inne sądy powszechne, np. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 28 października 1999 r., sygn. I A Ca 638/9 (OSA 2002, z. 2, poz. 14) oraz Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 1 października 2013 r. w sprawie I A Ca 405/13 (LEX nr 1386073). Ten ostatni wskazał, że nie można zgodzić się z poglądem, że fakt uzyskania przez dłużnika ekwiwalentu w postaci ceny pozwala na konstatację, że pozwany na skutek zaskarżonej czynności prawnej nie uzyskał korzyści majątkowej w rozumieniu art. 527 k.c. Dla oceny czy wspomniana przesłanka została spełniona znaczenie ma bowiem to, czy w wyniku zaskarżonej czynności osoba trzecia uzyskała od dłużnika określony walor majątkowy lub czy odpadł po jej stronie obowiązek zwrotu takiego waloru. Bez znaczenia dla oceny tej przesłanki jest natomiast okoliczność ekwiwalentność zaskarżonych umów sprzedaży. Okoliczność ta może natomiast mieć znaczenie dla oceny innej przesłanki skargi pauliańskiej, a mianowicie pokrzywdzenia wierzyciela wskutek zaskarżonej czynności. Jeżeli zatem nawet czynność prawna odpłatana, z ceną w pełni odpowiadającą wartości rynkowej przedmiotu transakcji, stanowi uzyskanie przez osobę trzecią korzyści majątkowej, to tym bardziej spełnia te kryteria zawarcie umowy darowizny.

Odnosząc się natomiast do kwestii świadomości pozwanego o działaniu dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli, trzeba podkreślić, że w przedmiotowej sprawie doszło do zbiegu domniemania z art. 527 § 3 k.c., które daje uprawnienie do przyjęcia, że osoba trzecia – pozwany, jako osoba bliska dla dłużnika, wiedziała, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli; z konstrukcją z art. 528 k.c. Ostatnio powołany przepis daje podstawę do odstąpienia od konieczności wystąpienia przesłanki w postaci świadomości osoby trzeciej, jeżeli doszło do uzyskania korzyści majątkowej bezpłatnie. Dlatego też, nawet gdyby pozwany był w stanie obalić domniemanie wynikające z art. 527 § 3 k.c. poprzez przeprowadzenie dowodu, że mimo bliskiej rodzinnej relacji z dłużnikiem, nie wiedział o jego zaległościach alimentacyjnych i zamiarze dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli i nawet przy dołożeniu należytej staranności nie mógł się o tym dowiedzieć, to nie miałyby to żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie.

Z tych względów orzeczono jak wyżej na podstawie art. 385 k.p.c.

ZARZĄDZENIE

Odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pozwanemu.